

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.І. ВЕРНАДСЬКОГО**

Журнал заснований у 1918 році

**ВЧЕНІ ЗАПИСКИ
ТАВРІЙСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ В.І. ВЕРНАДСЬКОГО**

Серія: Економіка і управління

Том 31 (70). № 1, 2020

Видавничий дім
«Гельветика»
2020

Головний редактор:

Горник Володимир Гнатович – доктор наук з державного управління, доцент, директор Навчально-наукового інституту управління, економіки та природокористування Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського.

Члени редакційної колегії:

Бсякова Оксана Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри «Менеджмент та підприємництво на морському транспорті» Азовського морського інституту Національного університету «Одеська морська академія».

Бойченко Еліна Борисівна – доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки, підприємництва та природничих наук Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського.

Кисельов Володимир Борисович – доктор технічних наук, професор, директор Навчально-наукового інституту муніципального управління та міського господарства Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського.

Корнєєв Володимир Вікторович – доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів та обліку Навчально-наукового інституту управління, економіки та природокористування Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського.

Кравченко Сергій Олександрович – доктор наук з державного управління, доцент, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського.

Кузьминчук Наталія Валеріївна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри маркетингу, менеджменту та підприємництва економічного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Медведєв Микола Георгійович – доктор технічних наук, професор, завідувач кафедри загально-інженерних дисциплін та теплоенергетики Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського.

Кучабський Олександр – доктор габілітований, професор кафедри географії регіонального розвитку Гданського університету (Польща).

Міхальські Томаш – доктор габілітований, професор кафедри океанографії Гданського університету (Польща).

Хлобистов Євген Володимирович – доктор економічних наук, професор, Вища школа економіки та гуманітаристики в м. Бельсько-Бяла (Польща).

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Internet

**Вченою радою Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського
(протокол № 6 від 03.03.2020 року)**

Науковий журнал «Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління» зареєстровано Міністерством юстиції України (Свідectво про державну реєстрацію друкованого ЗМІ серія КВ № 15716-4187Р від 28.09.2009 року)

Видання входить до «Переліку друкованих фахових видань, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук» на підставі Наказу МОН України від 28 грудня 2017 № 1714 (Додаток 7)

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International (Республіка Польща)

Сторінка журналу: www.econ.vernadskyjournals.in.ua

ISSN 2523-4803 (print)
ISSN 2707-1103 (online)

© Таврійський національний університет ім. В.І. Вернадського, 2020

ЗМІСТ

1. СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

Гаврилюк О.В., Саїнчук Н.В., Дольний Ю.З. ТЕНДЕНЦІЇ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРЯМОГО ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ	1
Науменко Н.С., Збожна Д.М. МІЖНАРОДНІ ТНК: МЕХАНІЗМ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ВПЛИВ НА СУЧАСНИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ РИНОК.....	8
Полякова Ю.В., Яремко Л.А. МЕТОДОЛОГІЧНІ ОРІЄНТИРИ РОЗРОБЛЕННЯ ЕКСПОРТНИХ СТРАТЕГІЙ РЕГІОНІВ.....	14
Самарчук О.В., Науменко Н.С. СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ВПЛИВУ АМЕРИКАНО-КИТАЙСЬКОЇ ТОРГОВОЇ ВІЙНИ НА РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ.....	23
Колотило П.В., Харчук О.Г. ЦЕЛЮЛОЗНО-ПАПЕРОВА ГАЛУЗЬ У КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ І ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ.....	29

2. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Вараксіна О.В., Михатіло В.В. ІННОВАЦІЇ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКИХ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ.....	36
Гаман Г.В., Пилипенко О.В. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЩОДО ПІДГОТОВКИ ВИСОКОКВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В БУДІВНИЦТВІ.....	41
Гомон М.В. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ СТРУКТУРНИХ ЕЛЕМЕНТІВ РЕГУЛЯТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІЛЬГОВОГО ОПОДАТКУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	47
Мігай Н.Б. ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО У СФЕРІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ТА ВІТЧИЗНЯНІ РЕАЛІЇ.....	52
Обруч Г.В. ОСОБЛИВОСТІ ЦИФРОВОГО РОЗВИТКУ АТ «УКРЗАЛІЗНИЦЯ».....	59
Підгірна В.Н., Данілова О.М. ХАРАКТЕРИСТИКА СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ.....	65
Робул Ю.В. РОЗВИТОК ТЕОРЕТИЧНОГО ПІДҐРУНТЯ ЦИФРОВОГО МАРКЕТИНГУ З УРАХУВАННЯМ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФОРМУВАННЯ СПОЖИВЧОЇ ЦІННОСТІ У НЬОМУ.....	72
Сидорчук О.Г., Клепанчук О.Ю. ЦІЛІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ ПРАЦІ ЗА УМОВ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУЦІЙНИХ РЕФОРМ.....	79
Сімак С.В. ФОРМУВАННЯ СПРИЯТЛИВОГО ІНСТИТУЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТІВ В ІНФРАСТРУКТУРНІЙ СФЕРІ.....	85

3. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Алієв Раміль Айдин ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СЕКТОРІ ТУРИЗМУ.....	90
---	----

Андрієнко М.М., Жуань Сюечень ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ	97
Багорка М.О., Юрченко Н.І. ФОРМУВАННЯ КОМПЛЕКСНОЇ СИСТЕМИ МАРКЕТИНГУ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	102
Герасимчук О.В. СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА.....	109
Горшкова Л.О. РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО «ЗЕЛЕНОГО» ТУРИЗМУ ЯК СКЛАДОВОЇ ЧАСТИНИ ТУРИСТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ.....	115
Кацемір Я.В. МЕТОДИКА ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ СПОЖИВЧОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ.....	121
Ноняк М.В. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	126
Ткачук Г.О. ЗАГРОЗИ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ЩОДО БЕЗПЕЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ.....	132
Шинькович А.В. КОНТУРИ ГНУЧКОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ АГРОФОРМУВАННЯМИ.....	138
Яцкевич І.В., Петрашевська А.Д., Кемарська Т.Г. ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК СТАРТАПІВ В УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ....	145

4. РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Безхлібна А.П. ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ТА ПІДСИСТЕМ РЕГІОНАЛЬНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ.....	150
Богуславська С.І., Стуглик Джоанна РОЛЬ РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ПРОГНОЗУВАННІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ.....	155
Кожухівська Р.Б. ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ ТУРИСТИЧНОЇ ДЕСТИНАЦІЇ.....	160
Маргітич В.В., Фіалковський А.Р., Лазар Н.М. СИСТЕМНИЙ ДЕФЕКТУС ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ В УКРАЇНІ ТА ЇЇ РЕГІОНАХ....	165
Мельниченко Г.М., Білоус С.П. ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНУ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ЗАГАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ.....	170
Овсюк Н.В., Підвальна О.Г. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ.....	175
Радченко А.А., Павлова А.І. ШЛЯХИ РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО БІЗНЕСУ В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ РЕГІОНУ.....	180
Федорова Ю.В., Юхнов Б.Ю. ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ КЕРІВНИКІВ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ	185

5. ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Давидюк Ю.В., Таргоня К.О. РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗБЕРЕЖЕННЯ ПРИРОДНО- РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	190
---	-----

6. ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

Підлипна Р.П.

ПЕРЕДУМОВИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ
ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ..... 196

7. ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

Благул І.І.

БАНКОЦЕНТРИЧНІСТЬ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ..... 202

Мещеряков А.А., Новікова Л.Ф.

ВПЛИВ СТРУКТУРИ ВЛАСНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ
НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ..... 210

Савастєєва О.М.

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ:
ЗРОСТАННЯ ОБСЯГУ ТА ОБМЕЖЕНІСТЬ РІШЕНЬ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ..... 216

8. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

Гончаренко О.О.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ
В НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ УСТАНОВАХ.....221

Здирко Н.Г.

ПРИНЦИПИ ЗДІЙСНЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В УКРАЇНІ.....231

Здирко Н.Г.

кандидат економічних наук, доцент,
декан факультету обліку та аудиту,
Вінницький національний аграрний університет

Zdyrko Nataliya

Vinnitsia National Agrarian University

ПРИНЦИПИ ЗДІЙСНЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В УКРАЇНІ

Досліджено сутність та значення публічних закупівель для ефективного розвитку підприємств, установ та організацій бюджетної сфери. Розглянуто основні принципи публічних закупівель відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі». Визначено основні відмінності в підходах до розуміння сутності принципів у сфері публічних закупівель України та за кордоном. Запропоновано умовно групувати принципи як організаційні, етичні та результативні. Дано детальну характеристику кожного з них та основних проблем щодо їх дотримання. Встановлено взаємозалежність та підпорядкованість основних принципів. Запропоновано внесення відповідних змін та коригувань у частині доповнення/об'єднання окремих принципів як важливого складника системи публічних закупівель, а також викладення їх в нових редакціях. Установлено стислість наведених у Законі принципів, що призводить до неоднозначності розуміння та досить нечіткого трактування. Проаналізовано нормативні документи визначення принципів щодо здійснення публічних закупівель за міжнародними правилами.

Ключові слова: публічні закупівлі, принципи, конкуренція, економія, ефективність, пропорційність, відкритість, прозорість, рівність, об'єктивність, неупередженість.

Постановка проблеми. Забезпечення бюджетних підприємств, установ та організацій необхідними товарами, роботами і послугами можливе через використання публічних закупівель. Публічні закупівлі – сукупність відносин між учасниками та замовниками з приводу прозорого придбання останніми товарів, робіт послуг відповідно до річного плану і з дотриманням принципів максимальної економії та ефективності за умови рівності та добросовісної конкуренції. З метою виконання умов Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом здійснення публічних закупівель є прозорим, відкритим та гласним процесом, де забезпечується рівність усіх учасників. Сфера публічних закупівель регулюється не тільки національним, а й міжнародним законодавством, саме тому особливої актуальності набуває питання дотримання принципів під час здійснення публічних закупівель як у рамках національного, так і міжнародного правового поля.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ураховуючи зростання актуальності здійснення публічних закупівель, збільшується сфера досліджень у частині публічних закупівель. Так, основні аспекти здійснення публічних закупівель розглядали у своїх працях такі науковці, як: С. Козлов, О. Кристенко, А. Мазаракі, А. Олефір, М. Остап'юк, В. Пашков, Н. Письменна, В. Смирчинський, І. Смотрицька, О. Тараненко, А. Храмкін, О. Шатковський, О. Шевчук, О. Юдський та ін. Утім, важливими залишаються саме принципи здійснення закупівель, які потребують дослідження та

вдосконалення не тільки на національному рівні, а й ураховуючи міжнародний досвід.

Формулювання цілей статті. Метою статті є проведення дослідження сутності та повноти реалізації принципів здійснення публічних закупівель в Україні, порівняння підходів до їх визначення та нормативного висвітлення в Україні й світі, а також внесення пропозицій щодо доповнення принципів для підвищення ефективності закупівельного процесу в країні.

Виклад основного матеріалу. Організація державою системи державних закупівель повинна здійснюватися на основі принципів. За найбільш поширеними варіаціями принципи – це основи, положення, засади, правила, норми, вимоги, тобто семантично подібні поняття, які науковою спільнотою та на законодавчому рівні інтерпретуються у широкому сенсі (основи, положення, засади) або у вузькому (правила, норми, вимоги) [1, с. 21].

Принципи в публічних закупівлях слугують важелем державного регулювання через закріплення основних правових вимог до закупівельного процесу. Принципи є основним базисом, дотримання положень якого є запорукою ефективного здійснення публічних закупівель.

Уважаємо за доцільне дати характеристику основних принципів здійснення публічних закупівель, що визначені в Законі України «Про публічні закупівлі» [2].

1. Добросовісна конкуренція серед учасників передбачає суперництво між суб'єктами господарю-

вання (постачальниками, підрядниками) за можливість реалізувати предмет закупівель замовнику. Добросовісна конкуренція означає відсутність змови замовника й учасника, що розцінюється як антиконкурентні дії та є недопустимим у закупівельному процесі.

Світовий досвід свідчить, що найбільш ефективним способом дотримання принципів державних закупівель є існування конкурентного ринку закупівель [3, с. 9].

2. Максимальна економія, ефективність та пропорційність є одними із ключових принципів. Максимальна економія передбачає бережливе, ощадне витрачання бюджетних коштів, тобто мінімум витрат для придбання предмету закупівлі. Ефективність означає досягнення потрібних (найкращих) результатів, тобто досягнення максимального ефекту. Саме тому під час установлення технічних вимог до предмета закупівлі перед замовником завжди постає питання: здійснити закупівлю з максимальною економією чи максимальною ефективністю? Безумовно, витрачаючи бюджетні кошти, необхідно керуватися, насамперед, принципом економії, однак за відсутності виваженого підходу до формування технічних вимог до предмета закупівлі це може бути невиправдано через закупівлю товару нижчої якості, що в подальшому призведе до додаткових витрат на експлуатацію чи ремонт предмета закупівлі. Саме тому важливим є правильне встановлення технічних вимог для забезпечення оптимальної пропорції «ціна – якість», чим і буде реалізований принцип економії та ефективності.

3. Відкритість та прозорість на всіх стадіях закупівель передбачає оприлюднення документів, які стосуються процедур закупівлі, на вебпорталі уповноваженого органу та вільний доступ до них. Дані принципи є важливими на кожному етапі закупівельного процесу, забезпечуючи сприятливе середовище для конкуренції. Крім того, завдяки даним принципам забезпечується закупівля найкращої якості товарів, робіт та послуг за найвигіднішою ціною.

Погоджуємося з думкою А.О. Олєфіра, який зазначає, що від змісту правового забезпечення реалізації принципу відкритості та прозорості на всіх стадіях закупівель залежить не тільки поінформованість громадянського суспільства щодо питань використання державних коштів, а й кількісний та якісний аспекти участі в конкурсних торгах суб'єктів господарювання, розвиток конкуренції у відносинах, запобігання корупції, зловживанням закупівлями предмета, який не належить до реально існуючих потреб замовника [4, с. 493].

Н. Дроздова вважає, що для управління системою державних закупівель достатньо трьох основних принципів: справедливості; прозорості й боротьби з корупцією; економії та ефективності [5].

4. Принцип недискримінації учасників та рівного ставлення до них означає, що учасники (резиденти та нерезиденти) всіх форм власності та організаційно-правових форм беруть участь у процедурах закупівель на рівних умовах. Також усі без винятку учас-

ники мають право вільного доступу до інформації про закупівлі.

5. Об'єктивне та неупереджене визначення переможця процедури передбачає забезпечення рівного й об'єктивного відношення до всіх учасників закупівельного процесу, тобто оцінка тендерних пропозицій повинна бути об'єктивною (незалежною від волі та бажань замовників) і неупередженою (без обманної, задалегідь сформованої думки замовниками).

6. Запобігання корупційним діям і зловживанням. Даний принцип передбачає впровадження державою таких механізмів, які б давали змогу попереджувати порушення та зловживання у сфері публічних закупівель. Принцип реалізується шляхом доступу до інформації, прозорості, а отже, і контролю в даній сфері.

Уважаємо, що принципи взаємопов'язані між собою, а окремі з них – взаємозалежні та похідні. На нашу думку, найголовнішими є принципи максимальної економії, ефективності та пропорційності. Так, принцип економії відображає заощадливість коштів під час придбання предмету закупівлі на рівні кожного замовника (понесення ним найменших витрат), а в цілому – держави. Принципи ефективності та пропорційності означають досягнення максимально можливого співвідношення «ціна – якість», від якої «ефект» у формі продукції, товарів, робіт, послуг найвищої якості отримує замовник, а «ефект» у грошовому вираженні (прибуток) отримує учасник. Дані принципи відображають і мету, і результат у публічних закупівлях.

Решта принципів є інструментами забезпечення дієвості вищезазначених принципів та їх реалізації. Так, принцип добросовісної конкуренції є обов'язковою вимогою, яка сприятиме вдосконаленню характеристик предметів закупівлі та зниженню ціни. Принципи відкритості та прозорості – це скоріше вимога, що забезпечує реалізацію державою через її органи завдання (а не принципу), – запобігання корупційним діям і зловживанням.

Принцип об'єктивного та неупередженого визначення переможця лише доповнює принцип недискримінації учасників та рівного ставлення, адже неупереджене визначення переможця передбачає об'єктивний підхід до визначення найкращої пропозиції незалежно від громадянської приналежності. За таких умов забезпечуються рівність і недискримінація учасників. Загальне розуміння принципу недопущення дискримінації учасників полягає у тому, що міри правового захисту повинні бути доступні для всіх господарюючих суб'єктів без будь-якої їх дискримінації, включаючи аспект громадянства.

Уважаємо, що в Закон України «Про публічні закупівлі» [2] повинні бути внесені відповідні зміни та коригування в частині доповнення/об'єднання окремих принципів як важливого складника системи публічних закупівель, а також викладення їх у нових редакціях:

– принцип об'єктивного та неупередженого визначення переможця та принцип недискримінації учасників та рівного ставлення об'єднати під назвою «принцип рівності»;

– принцип запобігання корупційним діям і зловживанням вважаємо недоцільним, оскільки він є, відповідно до Закону [2], однією з функцій уповноваженого органу – Міністерства економічного розвитку та торгівлі, а також завданням контролюючих органів;

– доповнити Закон принципами повноти, відповідності, незалежності, доцільності, справедливості, відповідальності.

У загальному вигляді принципи здійснення публічних закупівель умовно можна розділити на три групи:

– організаційні принципи, якими регулюється процес організації закупівель і якими забезпечується мета та результат закупівельної діяльності;

– етичні принципи, якими регулюються відносини між замовниками та учасниками, між державою та учасниками, а також між державою та замовниками;

– принципи, реалізація яких сприятиме найвищій результативності – задоволенню потреб держави та державних замовників, учасників, а також громадськості (рис. 1).

Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони [6], визначено правила та принципи державних закупівель, які регулюються *acquis* ЄС (спільним доробком) у сфері державних закупівель, зокрема принципи недискримінації, рівного ставлення, прозорості та пропорційності.

Отже, без змін пропонуємо залишити принципи відкритості та прозорості, а також максимальної економії, ефективності та пропорційності.

Уважаємо логічним об'єднання принципів об'єктивного та неупередженого визначення переможця закупівлі та одного з основних принципів, що передбачений Угодою [6], – недискримінації учасників та рівного ставлення до них, оскільки недискримінація є похідною від реалізації об'єктивності та неупередженості. Саме тому взаємозалежність даних принципів забезпечує їх логіку, а отже, їх варто розглядати в комплексі.

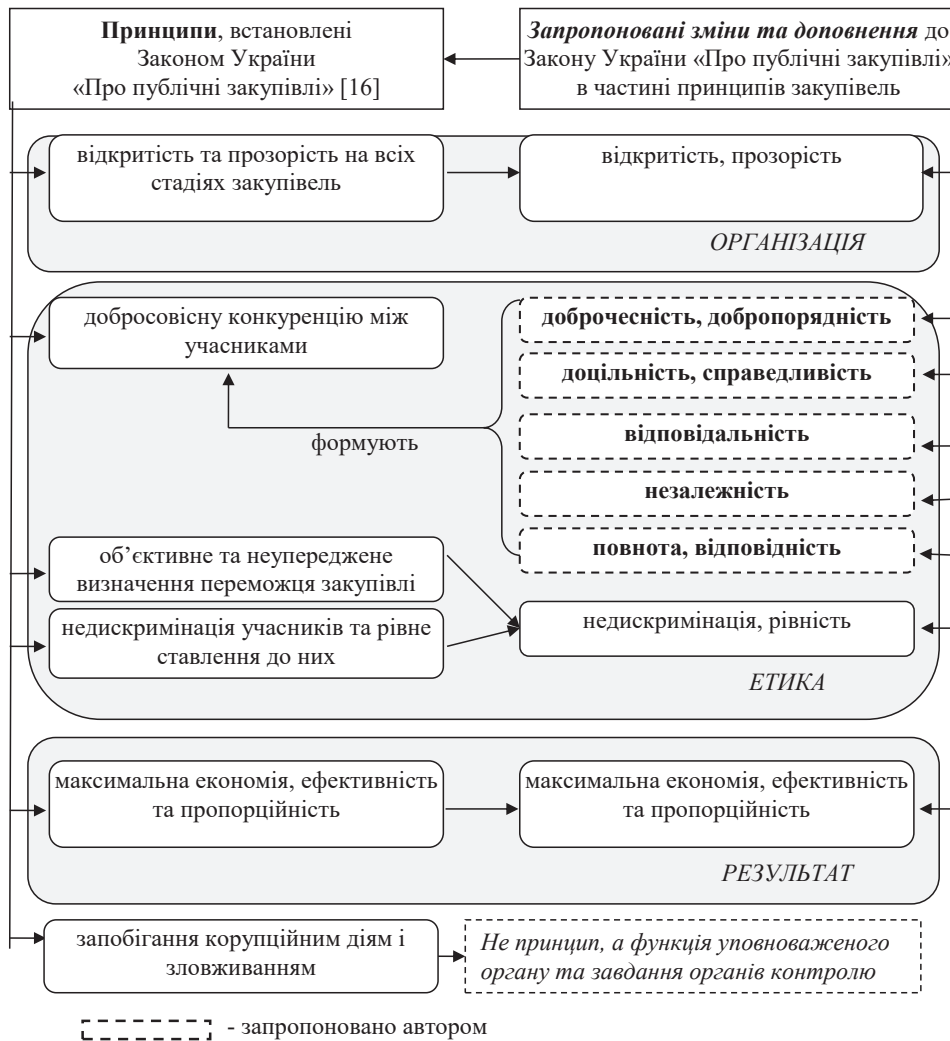

Рис. 1. Запропоновані зміни та доповнення до Закону України «Про публічні закупівлі» в частині принципів їх здійснення

Джерело: сформовано автором

Уважаємо, що для досягнення мети в публічних закупівлях замовниками та учасниками, а також із метою уникнення конфліктних ситуацій варто керуватися принципами етики: доброчесності, доброспорядності, повноти інформації, відповідності, чим забезпечуватиметься досягнення максимального ефекту всіма сторонами закупівельного процесу.

Особливої уваги потребує принцип відповідальності. Крім передбачення такого принципу в ст. 6 Закону [2], вважаємо, що має бути значно розширений та уточнений Розділ VIII «Відповідальність у сфері публічних закупівель», оскільки в ньому лише визначено, що «...члени тендерного комітету замовника, уповноважена особа, члени органу оскарження, службові (посадові) особи Уповноваженого органу, службові (посадові) особи органів, що здійснюють казначейське обслуговування бюджетних коштів (обслуговуючого банку), несуть відповідальність згідно із законами України» [2].

Виходить, що Законом не деталізовано можливі порушення та відповідальність за них із боку замовників і уповноваженого органу, а також зовсім не передбачена відповідальність учасників. Документом, в якому передбачено можливі порушення (знову ж таки з боку замовників) та відповідальність за їх допущення, є Кодекс України про адміністративні правопорушення [7]. Зокрема, ст. 164-14 «Порушення законодавства про закупівлі» встановлено адміністративні стягнення (штрафи) на службових (посадових) або уповноважених осіб.

Саме тому вважаємо, що особливого доопрацювання потребує законодавство в частині доповнення принципу відповідальності, а також встановлення та передбачення можливих порушень як замовниками та представниками уповноваженого органу, так і учасниками.

З урахуванням запропонованих змін вектори реалізації та застосування принципів матимуть такий вигляд (рис. 2).

Принципами неупередженості, доцільності та справедливості повинні керуватися представники державних органів під час затвердження річного плану публічних закупівель. Уповноважений орган (Міністерство економічної політики та розвитку України) повинен здійснювати оцінку потреби замовників у предметах закупівель, забезпечуючи реалізацію принципу доцільності. Справедливість та незалежність повинні проявлятися під час перерозподілу державних коштів на здійснення закупівель.

Принцип незалежності реалізується під час проведення перевірок із боку органів контролю над дотриманням законності у процесі здійснення закупівель: Антимонопольного комітету України, Державної аудиторської служби України, Рахункової палати України.

Дотримання запропонованих принципів сприятиме добросовісній конкуренції, підвищенню довіри між усіма сторонами закупівельного процесу, зниженню корупційних ризиків, а також уникненню конфліктних ситуацій.

Таким чином, запропоновані зміни та доповнення в частині принципів здійснення публічних мають

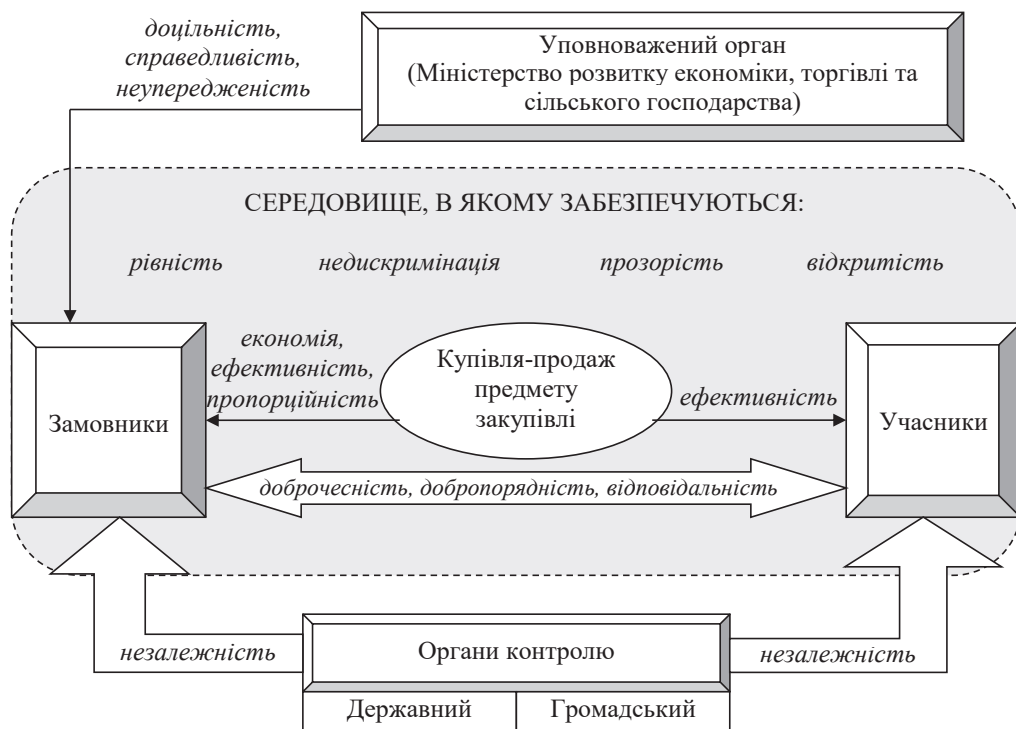

Рис. 2. Схема реалізації та застосування принципів публічних закупівель з урахуванням рекомендацій щодо їх доповнення

Джерело: сформовано автором

бути відображені не тільки в ст. 5 Закону України «Про публічні закупівлі» [2], а й у Кодексі поведінки щодо публічних закупівель [8], який був затверджений на виконання Стратегії реформування системи публічних закупівель («дорожньої карти») та Плану заходів щодо її реалізації [9].

На виконання вимог Угоди про асоціацію [6], з вересня 2018 р. по липень 2019 р. проводилася робота над фінансованим Європейським Союзом проєктом «Підтримка впровадження Стратегії реформування публічних закупівель / Дорожньої карти для гармонізації законодавства в Україні», яким займалася провідна міжнародна фірма LINPICO Sarl. Результатом проєкту стало розроблення Настанов щодо етичної поведінки замовників під час здійснення публічних закупівель [10] (далі – Настанови).

Настанови носять рекомендаційний характер та розроблені з метою надання методично-консультативної допомоги щодо забезпечення системного підходу до формування, підтримки та розвитку етичної поведінки замовників під час підготовки та здійснення публічних закупівель [11].

Принципи здійснення публічних закупівель, деталізовані в Настановах, відповідають принципам, визначеним у Законі України «Про публічні закупівлі». Чинниками, які впливають на мінімізацію конфліктності між суб'єктами сфери публічних закупівель, визначено: законність, компетентність, неупередженість, підзвітність, взаємоповагу, доброчесність. Уважаємо, що це не стільки чинники, скільки принципи та потреби ефективного закупівельного процесу. Так, до потреб можна віднести законність, компетентність, підзвітність, а решта «чинників» (неупередженість, взаємоповага, доброчесність) є принципами, в частині яких варто здійснити доповнення законодавства.

Підходи до формування принципів закупівель та Кодексу етики всіх суб'єктів сфери публічних закупівель у різних країнах дещо відрізняються, однак їх мета залишається однаковою та незмінною для всіх – забезпечення якісного, прозорого та безконфліктного закупівельного процесу, запобігання порушенням і зловживанням, а також мінімізація та уникнення ризиків.

Оскільки Україною підписана Угода про асоціацію [6], зрозуміло, що українське законодавство у сфері закупівель повинно бути адаптоване до правил ЄС. Уважаємо за доцільне розглянути європейську практику щодо принципів закупівель та Кодексу етики суб'єктів закупівель.

У Великобританії Комітет стандартів публічного життя (незалежний консультативний позавідомчий

орган, який консультує прем'єр-міністра) встановив сім принципів: самовідданість, доброчесність, об'єктивність, підзвітність, відкритість, чесність, лідерство [11].

Естонський Кодекс етики державних службовців був прийнятий як додаток до Закону «Про державну службу». Ця Настанова включає в себе не сім, а 20 принципів, дотримання яких очікується від естонських державних службовців [11].

Польська Настанова для державних службовців є дещо комплекснішою та зосереджена на забезпеченні незаплямованої репутації державних службовців відносно політичних та приватних інтересів. Ця Настанова включає у себе п'ять вимог до надійності, безпристрасності та політичної нейтральності [11].

Ірландське Управління державних закупівель розробило Кодекс етики для закупівельних установ. Цей Кодекс побудований на принципах сумлінності, прозорості/підзвітності та конфіденційності інформації [11].

Угорське Управління публічних закупівель розробило Кодекс етики, спрямований як на закупівельні установи, так і на учасників торгів. У ньому визначено основні принципи: доброчесність, прозорість, відсутність дискримінації, безпристрасність [11].

В Італії державна компанія «Консіп» відіграє центральну роль у публічних закупівлях. «Консіп» відповідає за централізовану діяльність із закупівель та надає консультаційні послуги всім організаціям-замовникам. Відносини у сфері публічних закупівель ґрунтуються на принципах чесності, коректності, прозорості, конфіденційності, безпристрасності, старанності, лояльності та взаємоповаги [11].

Висновки. Отже, сфера публічних закупівель зарубіжних країн регулюється подібними принципами, основними з яких є прозорість, доброчесність, безпристрасність. Реалізація принципів публічних закупівель (прок'ремент) передбачає додаткові позитивні ефекти, такі, наприклад, як ефективне застосування коштів платників податків, стимулювання науково-технічного прогресу, підвищення довіри між державою і суспільством, зниження корупційних ризиків, зростання продуктивності праці [12, с. 45]. Уважаємо, що існуюча стислість наведених у Законі принципів призводить до неоднозначності розуміння та досить нечіткого трактування. Саме тому Закон України про публічні закупівлі повинен бути не тільки доповнений вищенаведеними рекомендаціями у вигляді стислих принципів, а передбачати всі роз'яснення кожного з них. Реалізація даних принципів сприятиме підвищенню ефективності здійснення закупівельного процесу, а також економії бюджетних коштів.

Список літератури:

1. Артюх О.В. Принципи контролю: проблематика визначення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство»*. 2016. № 6(1). С. 20–25.
2. Про публічні закупівлі : Закон України від 25 грудня 2015 р. № 922-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19> (дата звернення: 16.06.2019).
3. Пінькас Г.І. Фінансово-економічний механізм конкурентоспроможного ринку державних закупівель : автореф. дис. ... к.е.н. : 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» ; ДНБЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України». Суми, 2009.
4. Олефір А.О. Безперспективність розвитку інституту державних закупівель як перша якість сучасної господарсько-правової політики. *Форум права*. 2012. № 3. С. 491–499.
5. Дроздова Н.Г. Державна політика у сфері державних закупівель: стан та перспективи реалізації. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. 2010. № 6. URL : http://www.nbu.gov.ua/e-journals/tppd/2010-6/zmist/R_5/Drozдова.pdf. (дата звернення: 06.05.2019)
6. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011. (дата звернення: 16.06.2019).
7. Кодекс України про адміністративні правопорушення. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>. (дата звернення: 06.05.2019)
8. Кодекс поведінки щодо публічних закупівель, затв. Листом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 22.10.2018. URL : <https://infobox.prozorro.org/news-mert/shchodo-etichnoji-povedinki-pid-chas-zdiysnennya-publichnyh-zakupivel> (дата звернення: 18.10.2019).
9. Стратегія реформування системи публічних закупівель («дорожньої карти») та План заходів щодо її реалізації, затв. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2016 р. № 175-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/175-2016-%D1%80> (дата звернення: 18.10.2019).
10. Настанови з питань публічних закупівель, підготовлені Проектом ЄС «Гармонізація системи державних закупівель в Україні зі стандартами ЄС». URL : https://eupublicprocurement.org.ua/wp-content/uploads/2017/10/Guidelines_UKR_interactive_pages.pdf (дата звернення: 09.04.2019).
11. Щодо етичної поведінки під час здійснення публічних закупівель : Інфолист Міністерства економічного розвитку та торгівлі України № 3301-04/47784-06 від 15.11.2019. URL : <https://infobox.prozorro.org/news-mert/shchodo-etichnoji-povedinki-pid-chas-zdiysnennya-publichnyh-zakupivel> (дата звернення: 18.10.2019).
12. Критенко О.О. Сутність та особливості функціонування системи державних закупівель. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2012. № 9. С. 42–53.

References:

1. Artyukh, O. V. (2016). Pryntsyvy kontrolyu: problematyka vyznachennya [Control Principles: Problems of Determination]. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu. Seriya: Mizhnarodni eko-nomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo* [Scientific Bulletin of Uzhgorod National University. Series: International Economic Relations and the World Economy], 6(1). pp. 20-25 (in Ukrainian).
2. Pro publichni zakupivli : Zakon Ukrainy vid 25 hrudnia 2015 r. № 922-VIII [Pro publichni zakupivli: Law of Ukraine vid 25 hrudnia 2015 r. No. 922-VIII]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19> (accessed 16 June 2019). (in Ukrainian).
3. Pinkas, G.I. (2009). Finansovo-ekonomichnyy biznes konkurentospromozhnyy rynek derzhavnykh zakupivel' [Financial and economic mechanism of competitive public procurement market]. Ph.D. Thesis. Money, Finance and Credit. State Institution «Ukrainian Academy of Banking of the National Bank of Ukraine», Sumy, Ukraine (in Ukrainian).
4. Olefir, A.O. (2012). Bezperspektyvnist' rozvytku instytutu derzhavnykh zakupivel' yak persha yakist' suchasnoyi hospodars'ko-pravovoyi polityky [The hopelessness of the development of the Institute of Public Procurement as the first quality of modern economic and legal policy]. *Forum prava* [Law Forum], 3, pp. 491-499 (in Ukrainian).
5. Drozdova, N. H. (2010). Derzhavna polityka u sferi derzhavnykh zakupivel': stan ta perspektyvy realizatsiyi [State policy in the field of public procurement: state and prospects of implementation]. *Teoretychni ta prykladni pytannya derzhavotvorennya* [Theoretical and applied issues of state formation], 6. Available at: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/tppd/2010-6/zmist/R_5/Drozдова.pdf (accessed 06 May 2019) (in Ukrainian).
6. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnyimi derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony [Association Agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union, the European Atomic Energy Community, and their Member States, of the other part]. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (accessed 16 June 2019) (in Ukrainian).
7. Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia [Code of Ukraine on Administrative Offenses]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (accessed 06 May 2019) (in Ukrainian).
8. Kodeks povedinky shchodo publichnykh zakupivel, zatv. Lystom Ministerstva ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy vid 22.10.2018 [Code of Conduct for Public Procurement Letter from the Ministry of Economic Development and